

Bestyrelsens mundtlige beretning

Sendemandsmødet 2016

Kære Sendemænd, kære medlemmer af Grænseforeningen, kære samarbejdspartnere og gæster fra begge sider af grænsen.

På sidste års Sendemandsmøde afsluttede jeg bestyrelsens mundtlige beretning med følgende ord, som, når jeg læser dem i dag, forekommer mig skrevet i en helt anden verden. Jeg sagde dengang, for blot et år siden:

”Grænser er fortsat vigtige, men heldigvis ikke længere som grænsebomme. De er tværtimod vigtige mødesteder, når vi skal lære at forstå os selv og den verden, vi lever i”.

Jeg skal da lige love for, at der er sket meget siden. Vi har gennem det seneste års tid oplevet, at flygtninge og migranter søger mod Europa og Danmark i meget stort tal. De flygter fra krig og fattigdom og søger mod sikre havne og bedre muligheder for sig selv og deres børn. Det kan man ikke fortænke dem i. Men Europas grænser lukker sig for øjeblikket, Europas politiske ledere søger efter fælles svar i et fortvivlet forsøg på at finde balancen mellem den humanisme, der ligger i at hjælpe mennesker i nød - og den realisme, der kræves, hvis vore samfund skal kunne håndtere den enorme opgave uden at splittes i diskussioner, som vi gerne vil være foruden.

Hvor står Grænseforeningen i den situation? Vi står solidt forankret i det formål, som vi ufortrødent forsøger at realisere på så mange måder som overhovedet muligt:

”Det er Grænseforeningens formål at støtte danskheden i grænselandet, særligt syd for grænsen, at udbrede kendskabet til grænselandets forhold samt at bevare og styrke dansk sprog og kultur.”

Det formål skal vi med stædighed efterleve, uanset hvilke politiske rammer og vilkår, der kommer til at gælde, ikke mindst ved grænserne.

Jeg vil i denne beretning ikke gå i detaljer med de mange, mange gode aktiviteter, som foreningen både centralt og i lokalforeningerne har gennemført i årets løb. Dem kan man læse mere detaljeret om i den skriftlige beretning. Jeg vil hellere koncentrere mig om nogle nedslag og eksempler, som er kendetegnende for Grænseforeningens indsats.

I Grænseforeningens strategi for perioden 2015-2020 står der, at vi vil arbejde i tre ringe eller tre niveauer: Den inderste ring, fundamentet for det hele, drejer sig om grænselandet, dansk sprog og kultur, og relationerne til det danske mindretal i Sydslesvig. Den anden ring drejer sig om kulturmøder i Danmark. Og den tredje ring drejer sig om grænseforhold og forholdet mellem flertal og mindretal ude i den store verden.

Uanset, hvilket niveau vi arbejder på, tror vi ufortrødent på, at det er mødet mellem mennesker, der er afgørende. Det er, når vi mødes og lærer hinanden at kende, at der opstår mulighed for samarbejde, gensidig inspiration og fælles forståelse. Det møde skal fortsat være muligt.

Helt aktuelt står vi i en situation, hvor Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger helt uventet og uvarslet har besluttet at lukke Christianslyst, fordi SdU med sin anstrengte økonomi ikke længere kan magte opgaven økonomisk. De fleste af jer vil kende Christianslyst som stedet, hvor vi gennem årene har haft talrige ophold på alle mulige former for besøg i Sydslesvig. Stedet rummer undervisningslokaler, samlingsrum, svømmebassin, hyggerum, boldbaner og meget mere. Det har en hjemlighed, en ånd og atmosfære, som vi i Grænseforeningen altid har sat stor pris på, hvorfor vi også har doneret midler til stedet adskillige gange.

Flere medlemmer af Grænseforeningens bestyrelse har protesteret mod lukningen gennem læserbreve, og det samme har medlemmer af de lokale Grænseforeninger. Jeg synes, at Torben Ravn fra Tønder Amts Grænseforening udtrykker det meget præcist, når han i flere læserbreve har skrevet, at det, der med en lukning af Christianslyst vil ske, er, at Sydslesvig lukker gæsteværelset. I Grænseforeningen kommer vi til at mangle langt over 5.000 overnatninger årligt, som fremover skal findes på vandrerhjem, lokale hoteller mv.

Det betragter vi som intet mindre end en katastrofe for relationen mellem Danmark og Sydslesvig. Vi har derfor sat alle sejl til for at iværksætte en redningsaktion. Vi har deltaget i møder med Samrådet og møder med såvel SdU, Skoleforeningen og SSF. Og vi har foreslået en konkret, akut redningsplan, hvor også Grænseforeningen går ind med økonomisk driftstilskud i en overgangsperiode, indtil en mere langsigtet strategi kan udarbejdes. I den forløbne uge har såvel de sydslesvigske organisationer som Grænseforeningen desuden henvendt sig til Sydslesvigudvalget for at fremme en redningsaktion.

Om det lykkes, ved vi ikke endnu. Men vi vil gøre, hvad der overhovedet er muligt. Uden et gæsteværelse i Sydslesvig, bliver det overordentligt vanskeligt at vedligeholde de livsvigtige bånd og det oplysningsarbejde, der er så afgørende for, at den danske befolkning, fra skoleklasser og uddannelsesinstitutioner til lokale Grænseforeninger, ikke glemmer vores danske mindretal.

Lige præcis indsatsen omkring Christianslyst er et aktuelt eksempel på arbejdet i den inderste ring i strategien, hvor vi udbreder kendskabet til mindretallet og dansk sprog og kultur.

Det sker også ved at udveksle inspiration på tværs af grænsen. Endnu et aktuelt eksempel: I Danmark pågår der for øjeblikket drøftelser omkring en ny gymnasierreform. Her kunne der være inspiration at hente syd for grænsen, hvor de to danske gymnasier får det bedst mulige ud af at balancere mellem tysk lovgivning og dansk, pædagogisk tradition. Jeg producerede for nogle måneder siden for tv-kanalen DK4 et program fra A.P. Møller Skolen, hvor rektor Jørgen Kühl og nogle elever fortalte om, hvordan gymnasierne fungerer syd for grænsen.

Inspirationen går også den modsatte vej. Generationskiftet i Sydslesvig fortsætter, og som ny direktør har Skoleforeningen ansat Lars Kofoed-Jensen, der kommer fra en stilling som rektor for

Haderslev Katedralskole og dermed bringer det nyeste fra Danmark med sig til Sydslesvig. Vi er meget glade for samarbejdet med Lars, som også er til stede her på Sendemandsmødet i år.

I bestyrelsen har vi naturligvis fulgt arbejdet med at reformere organisationsarbejdet i Sydslesvig med stor interesse. Vi fornemmer vilje til at udvikle samarbejdet i Samrådet på en ny tids præmisser. Og hvor der er vilje, er der som bekendt vej. Et godt og tillidsfuldt samarbejde forudsætter vilje til at bøje sig mod hinanden i respekt for et fælles formål. I Sydslesvig har de mange organisationer og foreninger naturligvis hver deres specifikke formål. Men mindretallet i Sydslesvig har også et helt afgørende fælles formål, nemlig at skabe den fælles ramme for livet i det danske mindretal som et både sprogligt og kulturelt fællesskab. Et fællesskab og et mindretal, der også står tydeligt i Danmark og åbner sig for samarbejde på alle niveauer, ikke mindst i det mellemfolkelige møde. Der er mange gode aktiviteter i gang, lad mig blot nævne et nyt fællesprojekt mellem Skoleforeningen og Grænseforeningen, der økonomisk støttet af Sydslesvigudvalget skal styrke arbejdet med ferie børn og udvekslinger og gerne muligheden for efterskoleophold i Danmark. Det er i børne- og ungdomsårene den vigtigste kulturelle og sproglige dannelse finder sted.

Danske børn og unge skal også vide mere om forholdene i Grænselandet. Derfor har Grænseforeningen med støtte fra blandt andet A.P. Møller Fonden udarbejdet et – efter bestyrelsens mening – fremragende undervisningsmateriale, der kan hentes på nettet. Det hedder "I et Grænseland" og henvender sig både til lærerne og direkte til eleverne med helt konkret digitalt undervisningsmateriale. Timingen har vist sig perfekt, da danske gymnasieelever her i foråret har arbejdet med temaet "Grænser" i deres afsluttende opgave. Og vi kan se det i besøgstallet på vores hjemmeside.

Også sidste år gennemførte vi med succes højskoleopholdet JUNGzuSAMMEN for knap 60 unge mellem 18 og 30 år. En uge syd for grænsen og en uge nord for grænsen med oplæg, gruppearbejder, samtaler og fremtidsværksted – alt på tysk og dansk. Opholdet afsluttedes igen i 2015 i Landdagen i Kiel, med præsentation af ideer til fremtidens grænseland for danske og tyske politikere på både regionalt og nationalt niveau. I år afsluttes der i de smukke rammer på Schackenborg Slot. Herfra skal der endnu en gang lyde en opfordring til, at lokalforeningerne spreder det gode budskab til unge i jeres familie og omgangskreds: To ugers spændende højskoleophold i grænselandet for blot 750 kroner!

I år var vi for første gang med på Historiske Dage, som er ved at udvikle sig til en stor kulturbegivenhed i Øksnehallen i København. Sammen med SSF bemandede vi en stand og stod for to arrangementer på en af de store scener. Det var en stor oplevelse at møde de mange historieinteresserede festivalgæster, som også havde en stor interesse for det danske mindretal og vores fælles arbejde for at udbrede kendskabet til grænselandet. Festivalen havde 7.500 gæster, hvilket er en stigning på 25% siden sidste år. Der er ingen tvivl om, at interessen for både vores fælles og lokale historie er markant stigende, hvilket er meget positivt for Grænseforeningens oplysningsarbejde.

Som et vigtigt led i oplysningsarbejdet vil jeg også nævne magasinet Grænsen, som I alle kender. Her kommer vi ud til en meget bred kreds af mennesker, fra beslutningstagere til helt almindelige

borgere, der er interesseret i at læse et kulturmagasin på et meget højt niveau. Vi har i det forgangne år igen fået ny redaktør, nemlig Anna-Lise Bjerager, som har lagt meget flot fra kaj i forhold til både magasinet og en modernisering af vores ansigt på nettet.

Den anden ring af aktiviteter vedrører kulturmøder i både grænselandet og det øvrige Danmark. Det var særdeles fremsynet, da Grænseforeningen for år tilbage – og under megen debat – etablerede de to ambassadørkorps: de unge Elevambassadører fra mindretalsgymnasierne i grænselandet og Kulturmødeambassadørerne, som rummer unge fra både de nationale og etniske mindretal. Overalt, hvor de kommer frem, lyder der stor ros til både elev- og kulturmødeambassadører, der gennem egne fortællinger og med udgangspunkt i Grænselandet skaber indsigt i, hvad det vil sige at leve som mindretal i en flertalskultur. Det er der vel nok brug for i disse år.

Bemærk i øvrigt de meget instruktive tegninger, som beskriver grænselandets historie, og som nu kan fås som små plakater ude i foyeren. Tegningerne er udarbejdet som en støtte til de unge ambassadørers oplæg, som gennem tegningerne bliver sat ind i en større sammenhæng. Tegningerne er ligesom de unge menneskers fortællinger også en meget bogstavelig illustration af, hvordan national og kulturel modsætning og afgrænsning over tid kan ændres til samarbejde og gensidig respekt.

Kulturminister Bertel Haarder har netop sat gang i arbejdet med en Danmarks-kanon, som også er omtalt i sidste nummer af Grænsen. Her er danskerne inviteret til i løbet af de kommende måneder at bidrage til den folkelige debat om den kultur og de værdier, som i særlig grad har formet vores samfund og befolkning. Baggrunden er bl.a. kulturministerens ønske om, at vi skal blive bedre til at forklare os selv og andre, hvem vi er, og hvorfor vi lever, som vi gør. Det er ikke en kanon udviklet af den kulturelle elite, men af danskerne i bred almindelighed – og altså også af Grænseforeningens medlemmer. Der er meget gode grunde til at trække erfaringerne fra det dansk-tyske grænseland ind den kommende Danmarkskanon: Mindretalsbeskyttelsen, København-Bonn erklæringerne, udviklingen fra konflikt til fredelig sameksistens. Vi har som folk brug for denne fortælling, fordi den giver inspiration og håb i forhold til de udfordringer, vi står over for.

En Danmarkskanon kan nemt blive selvbekræftende og selvrosende og måske endda ekskluderende. Derfor kunne der måske også være brug for at nogen supplerede Danmarkskanonen med en "kvaje-kanon", hvor vi gjorde hinanden opmærksom på de tilfælde, hvor vi danskere har kvajet os, som det så poetisk hedder på nutidsdansk. Man kan lære meget af at dumme sig, men det forudsætter, at man også tør tale om de dumheder, man selv har begået. Også her er vores grænseland leveringsdygtig – jeg skal ikke komme med eksempler, men tænk selv efter.

Den tredje ring af aktiviteter for Grænseforeningen vedrører de øvrige mindretal i Europa. Her har vi ikke nået så meget, som jeg gerne ville, men der har også været nok at se til. Dog vil jeg gøre opmærksom på et lille europæisk topmøde, som Grænseforeningen var initiativtager til i sidste måned. Formanden for den europæiske voksenundervisnings- og folkeoplysningsorganisation EAEA, Per Paludan Hansen, der også er medlem af Grænseforeningens bestyrelse, mødtes med

præsidenten for den europæiske mindretalsorganisation FUEN Hans Heinrich Hansen, tidligere formand for det tyske mindretal. Jo, vi kan godt sige at det var et lille europæisk topmøde.

Her drøftede de, om der kunne være basis for et samarbejde på europæisk plan i feltet folkeoplysning og mindretal. De to enedes om at arrangere et møde i Bruxelles mellem de to foreningers ledelser, for at drøfte samarbejdsmuligheder. Samtidig blev ideen om i samarbejde med Grænseforeningen og vores slesvig-holstenske paralleller at gennemføre en konference i grænselandet, som skal sætte fokus på mindretallene som brobyggere i det europæiske samarbejde, frem for, som der er en tendens til at mene i EU-systemet, at mindretallene skulle være sekteriske nationalister, der kæmper for deres egen nationalstat. Lad os se, om vi har kræfter til at komme videre ad den vej.

Man kan også endnu engang undre sig over det uforståelige i, at EU generelt ikke fokuserer på mindretallenes forhold, selv om en meget stor del af den europæiske befolkning – faktisk 14 procent - udgøres af borgere, der er medlemmer eller tilsluttet nationale mindretal. Ikke mindst i en verden fuld af kulturmøder, gamle som nye, skal vi have øje for mindretallenes betydning og potentiale. I den forbindelse følger vi med forventning bestræbelserne på at etablere et "Mindretallenes Hus" i Flensborg.

Og så begynder vi jo at se frem mod det store 100 års jubilæum for Genforeningen i 2020. På Grænseforeningens initiativ afholdt vi i begyndelsen af året et møde med de nationale foreninger i Sønderjylland, hvor det viste sig, at mange af foreningerne allerede er i gang med forberedelserne. I forlængelse heraf indkaldte vi til et nyt møde her i april, hvor såvel de nationale foreninger, borgmestrene fra de sønderjyske kommuner samt Kolding, Vejen, Esbjerg og regionsformanden for Region Syddanmark – samt repræsentanter for såvel det danske som det tyske mindretal deltog. Organiseringen af forberedelserne er ved at tage form på bedste vis, og vi deltager naturligvis med alt det, vi kan bidrage med.

Også internt forbereder vi os på 2020. Der er iværksat et stort bogprojekt under ledelse af Axel Johnsen, der skal beskrive Grænseforeningens historie gennem 100 år. Jeg kan love jer, at det bliver spændende læsning, for hvor er der sket meget, og hvor har opgaverne været mangesidede. Fra kamp om grænsens placering over nødhjælp i efterkrigstiden til oplysningarbejde på en ny tids præmisser.

I bestræbelserne på at gøre markeringen af 100-året for Genforeningen landsdækkende og bredt ud til det lokale, har sekretariatet overvejelser om at inddrage de flere hundrede genforeningssten over hele landet i markeringen. Vi taler meget om vores fælles kulturarv, men der er også en lokal kulturarv, herunder de mange genforeningssten, som i 2020 automatisk bliver fredede, fordi den begivenhed, de markerer, er mere end 100 år siden. Hvordan det skal gribes an, ved vi ikke, men jeg er sikker på, sekretariatet lytter til gode ideer.

I Grænseforeningen handler det som nævnt om oplysning på en ny tids præmisser. De præmisser skal også formes af de unge, og vi følger med store forventninger etablering af Grænseforeningen Ungdom. Hver generation har sin måde at gøre tingene på, og det skal vi kun glæde os over. Tænk f.eks. på dengang i sommeren 1920, da folk i Høve i Vestsjælland fik den ide at slæbe en 25 tons

stor sten, der lå i strandkanten ved Sejrø-bugten, op på toppen af den 89 meter høje Esterhøj, der lå 2½ km væk. Stenen blev ved heste- og menneskekraft, herunder medvirken af ca. 500 unge mennesker, i løbet af 11 aftener (de unge skulle jo passe deres arbejde på gårdene) slæbt op på toppen, hvor stenen den dag i dag står som en stærk påmindelse til os om, hvor stor betydning Genforeningen havde også for unge mennesker på Vestsjælland dengang for næsten 100 år siden.

Det er nok ikke lige den slags projekter, vor tids unge tænker på at sætte i værk. Men jeg er sikker på, at de unge har lige så mange kræfter, lige så meget idealisme og lige så meget lyst til at sætte sten, om ikke i bogstavelig forstand. Jeg håber, at vi på det næste Sendemandsmøde kan fortælle jer mere – for de unge er der med stort engagement, også her i dag med deres eget program og en stiftende generalforsamling. Vores håb er, at de unge "aktivister" fra de forskellige aktiviteter, jeg har nævnt, kan samles i en fælles "Grænseforeningen Ungdom", der med udgangspunkt i grænselandsfortællingen og mindretallene kan videreudvikle og fortsætte det arbejde, der blev sat i gang i 1920, men på nutidens præmisser. Jeg ønsker de unge al mulig held og lykke med deres arbejde.

Om lidt skal I også tage fat på forberedelserne i cafedrøftelserne rundt omkring i huset. I får nærmere instruktion og i hver gruppe vil der være en repræsentant for bestyrelsen eller en medarbejder til stede til at lede debatterne. Det bliver spændende! Hvad skal der ske med Grænseforeningen efter 2020?

Til sidst vil vi fra bestyrelsens side byde velkommen til Bo Trelborg fra Skjern-Tarm-Videbæk Egnen, der som suppleant for Sven Beiter, der jo desværre ikke er her mere, er trådt ind i bestyrelsesarbejdet.

Bestyrelsen vil også gerne rette en stor tak til alle, der løfter så meget – i alle hjørner. Jeg har personligt haft fornøjelsen af at besøge talrige lokalforeninger, og jeg går altid glad og inspireret hjem. Det er utroligt, hvad der foregår af aktiviteter overalt i de knap 65 lokalforeninger, så forskellige, som de er. Også tak for det stærke fremmøde og de gode debatter vi har på lokalforeningsmøderne to gange om året. På et tidspunkt var vi i bestyrelsen bange for, at den store interesse for disse møder ville svække for interessen for Sendemandsmøderne, men det stærke fremmøde her vidner om noget andet.

På sekretariatet er der altid livlig aktivitet, og det er en stor fordel for mig personligt, at det ligger i cykeltransport-afstand fra Christiansborg. Kaffen er altid på kanden, og de ugentlige møder med vores myreflittige og indsigtfulde generalsekretær Knud-Erik Therkelsen er en stor fornøjelse. Det er utroligt, hvad den mand overkommer, han er med overalt, hvor der rører sig det mindste med relation til Grænseforeningens arbejde. Netværk er alt i vore dage!

Også medarbejderne skal have stor tak. Man mærker engagementet og ved, at I arbejder energisk hver eneste dag – nu i nyrenoverede og lyse lokaler i Peder Skrams Gade.

Hermed er den mundtlige beretning slut. Men jeg vil for egen regning gerne takke bestyrelsen for et godt og altid spændende samarbejde. Jeres indsats, både i bestyrelsesarbejdet og lokalt, er helt afgørende. I er snoren ud til det ganske land, og jeg oplever en åbenhed og en vilje til nytænkning

– med vågen respekt for Grænseforeningens formål, der skal stå på mål, også i en historisk urolig tid. En særlig tak til de to næstformænd, Jørgen Bruun Christensen og Jens Andresen, uden hvis indsats og indsigt jeg umuligt kunne varetage opgaven som formand.

Det var året, der gik – i nogle vigtige nedslag. Læs den skriftlige beretning for mange flere detaljer. Tak for samarbejdet!